MUHARREM AYI VE AŞURE GÜNÜ

Haram Aylar

- إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ

- ***“Şüphesiz, Allah’ın gökleri ve yeri yarattığı günkü yazısında, Allah katında ayların sayısı on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır. İşte bu Allah’ın dosdoğru kanunudur. Öyleyse o aylarda kendinize zulmetmeyin.”***[1]

[1] Tevbe, 9/36.

- “Haram aylar” Cahiliye devri uygulamasına göre, hürmet edilmesi gereken, savaş yapılması ve kan dökülmesi yasak olan Kameri aylar demektir. “Haram aylar” nitelemesinin, bu aylarda yapılacak ibadetlere daha çok sevap, günahlara ise daha çok ceza verilecek olmasına dayandığı da ifade edilmiştir.
- Bu aylardan **Muharrem** birinci, **Recep** yedinci, **Zilkade** on birinci ve **Zilhicce** de on ikinci aydır.

- Hz. Peygamber Veda Haccı sırasında Mina’da irad ettiği hutbede şöyle buyurmuştur:

- **إِنَّ الزَّمَانَ قَدِ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ثَلَاثٌ مُتَوَالِيَاتٌ ذُوالْقَعْدَةِ وَذُو الْحِجَّةِ وَالْمُحَرَّمُ وَرَجَبُ مُضَرَ الَّذِي بَيْنَ جُمَادَى وَشَعْبَانَ**

- *“İşte zaman, hakikaten Allah teala’nın gökleri ve yeri yarattığı günkü durumu gibi bir devre girdi: Yıl on iki aydır. Bunlardan dördü haramdır ki; üçü birbirinin ardında Zilkade, Zilhicce Muharrem, biri de Cumâdâ ile Şa’ban arasındaki Receb’dir.”*[2]

[2] Buhari.

<u>Muharrem Ayının Ayrıcalığı:</u>

- "**Haram aylar**" içinde Muharrem ayının ayrı bir yeri ve önemi vardır. Bu ayrıcalığı "**Muharrem"** adından da fark etmek mümkündür. Zira "muharrem" kelimesi, "**haram kılınmış**", "**hürmete layık**" anlamlarına gelmektedir.
- Bu aya verilen önem İslam kültür ve tarihi sürecinde de devam ede gelmiştir. Zira İslam Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği Hanif dini esaslarının devamı niteliğinde olması sebebi ile o geleneğin değerlerinin de sahibidir, dolayısı ile bu ayı değerli kılan tarihi olayları önemser.
- Diğer yandan, İslam'ın zuhurundan sonra da Muharrem ayı, dini, sosyal ve tarihi önemi haiz olaylara sahne olmuştur. Bu durum Muharrem ayını, İslam kültürü açısından daha da ön plana çıkarmaktadır.
- Muharrem Ayını önemli kılan özellikleri kısaca şöyle sıralamak mümkündür:

1. Hicri Yılbaşı:

- Muharrem ayı, 12 ay ve 355 gün olan kameri yılın ilk ayıdır. Adından da anlaşılacağı üzere, kameri yılda -güneşin değil- ayın hareketleri esas alınmaktadır. Hicrî tarih, Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç edişi ile başlar. Hicretin takvim başlangıcı olarak kabul edilmesi Hz. Ömer devrinde olmuştur. Onun devrine gelinceye kadar, Araplar, düzenli bir tarih belirleme sistemine sahip değillerdi. Fil vakası gibi önemli olayları kıstas olarak benimsemişlerdi. Hz. Ömer devrinde, Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicret ettiği yıl (Miladi 622) İslami takvimin başlangıç yılı olarak, Muharrem ayı da bu takvimin ilk ayı olarak kabul edildi.

2. Aşûre Günü (On Muharrem):

- Bilindiği üzere Hz. Peygamber, Medine'ye hicret ettiğinde orada yaşayan ve Hz. Musa ile İsrailoğullarının, Firavunun zulmünden Aşûre günü kurtulduğunu söyleyen Yahudileri Hz. Peygamber yalanlamamış ve hatta bu yönde olumlu bir tavır sergilemiştir.
- Bunun yanı sıra tüm Samî dinlerde özel bir yere sahip görünen aşûre günü, Cahiliye Araplarınca da önemli kabul edilmiştir.
- Hatta Rasulullah'ın da peygamberlik öncesi ve sonrası dönemde bir süre bu günde oruç tuttuğuna dair rivayetlere de rastlanır. Medine döneminde bu orucu Müslümanlara tavsiye ettiği bilinen bir husustur.

Muharrem Ayının Fazileti:

- Rasulullah buyurdu ki:
- أَفْضَلُ الصِّيَامِ، بَعْدَ رَمَضَانَ، شَهْرُ اللهِ الْمُحَرَّمُ، وَأَفْضَلُ الصَّلَاةِ، بَعْدَ الْفَرِيضَةِ، صَلَاةُ اللَّيْلِ
- "*Ramazan ayından sonra tutulan oruçların en hayırlısı, Allah'a izafetle (Allah'ın ayı denilerek) şereflendirilen Muharrem ayında* tutulan *oruçtur. Farz namazlardan sonra en faziletli namaz ise geceleyin kılınan namazdır.*"[3]

[3] Müslim.

- Âşura Gününün Allah katında da çok seçkin bir yerinin olduğunu Fecr Sûresinin ***"On geceye yemin olsun"*** mealindeki ikinci âyetinin tefsirinden öğrenmekteyiz.
- Bazı tefsirlerimizde bu on gecenin Muharrem'in ilk on gecesi olduğu beyan edilmektedir.

Aşure Günü Orucu:

- "Rasulullah Medine'ye gelince, Yahudileri Aşûre günü oruç tutar gördü. Onlara:
- *"Bu da ne (niçin oruç tutuyorsunuz)?"* diye sordu. Yahudiler şöyle dedi:
- **يَوْمٌ صَالِحٌ نَجَّى اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ بَنِى إِسْرَائِيلَ مِنْ عَدُوِّهِمْ فَصَامَهُ مُوسَى**
- "Bu, hayırlı bir gündür. Allah, o günde İsrâiloğullarını düşmanlarından kurtardı. (Şükür olarak) Hz. Musa o gün oruç tuttu" dediler.
- Rasulullah şöyle buyurdu:
- **أَنَا أَحَقُّ بِمُوسَى مِنْكُمْ فَصَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ**
- *"Ben Musa'ya sizden daha layığım"* buyurup o gün oruç tuttu ve Müslümanlara da tutmalarını emretti."[4]

---

[4] Buhari, Müslim.

- Rasulullah’ın eşlerinden Hafsa anlatıyor:
- اَرْبَعٌ لَمْ يَكُنْ يَدَعُهُنَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:صِيَامُ عَاشُورَاءَ وَالْعَشْرُ ثَلَاثَةُ اَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ وَالرَّكْعَتَيْنِ
- "Dört şey var ki, Rasulullah (yaşadığı müddetçe) hiç bırakmadı: 1- Aşûre orucu, 2- (Zilhicce'den) on gün oruç, 3- Her aydan üç gün oruç, 4- Sabah namazından önce iki rek'at namaz."

- Hz. Ali anlatıyor: Bir adam Rasulullah’a gelerek şöyle dedi:
- Ya Rasulallah! Ramazan ayından sonra hangi ayda oruç tutmamı emredersiniz? diye sorduğunu işittim.
- Hz. Peygamber şöyle buyurdu:
- **إِنْ كُنْتَ صَائِمًا بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ فَصُمُ الْمُحَرَّمَ، فَإِنَّهُ شَهْرُ اللَّهِ، فِيهِ يَوْمٌ تَابَ فِيهِ عَلَى قَوْمٍ، وَيَتُوبُ فِيهِ عَلَى قَوْمٍ آخَرِينَ**
- *"Eğer Ramazan ayından sonra oruç tutacaksan, Muharremi tut. Çünkü o, ALLAH Teâlâ'nın ayıdır. O ayda bir gün var ki, ALLAH Teâlâ o günde bir kavmin (İsrailoğullarının) tevbesini kabul etmiştir, diğer bir kavmin de tevbesini kabul eder."*[5]

[5] Tirmizi.

- أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ سُئِلَ عَنْ صِيَامِ يَوْمِ عَاشُورَاءَ؟ فَقَالَ:
- Rasûlullah’a aşûre günü tutulan oruç soruldu;
- Hz. Peygamber de şu cevabı verdi:
- يُكَفِّرُ السَّنَةَ الْمَاضِيَةَ
- *"Geçmiş bir senenin günahlarına kefâret olur"*[6]

******

- Rasûlullah (s.a.v) buyurdular ki:
- صِيَامُ عَاشُورَاءَ إِنِّى أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِى قَبْلَهُ
- *Aşûre orucunun önceki yılın günahlarına kefaret olacağını Allah(ın rahmetin)dan umarım.*[7]

[6] Müslim, Sıyam, 97; Ebu Davud, Savm, 54; Tirmizi, Savm, 48.
[7] Tirmizi; Savm, 48.

- Aşure Orucunun Fazileti hakkında İmam Gazzali şöyle demektedir: "Muharrem ayı Hicrî senenin başlangıcıdır. Böyle bir yılı oruç gibi hayırlı bir temele dayamak daha güzel olur. Bereketinin devamı da daha fazla ümit edilir"

- Aşûre günü oruç tutulması uygulaması, Ramazan orucunun farz kılınmasına kadar devam etti. Bakara, 183 âyeti inince Aşûre orucu isteğe bağlı hale geldi. Hz. Aişe bunu şöyle anlatıyor:
- كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِصِيَامِ يَوْمِ عَاشُورَاءَ فَلَمَّا فُرِضَ رَمَضَانُ كَانَ مَنْ شَاءَ صَامَ وَمَنْ شَاءَ أَفْطَرَ
- "Rasulullah (s.a.v.) Aşûre günü oruç tutulmasını emretti. Ramazan orucu farz kılınınca, dileyen Aşûre günü oruç tuttu, dileyen tutmadı."[8]

[8] Buhari.

- Aynı konuda yine Hz. Aişe’den gelen diğer rivayet de şöyledir:
- كَانُوا يَصُومُونَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ قَبْلَ أَنْ يُفْرَضَ رَمَضَانُ وَكَانَ يَوْمٌ فِيهِ تُسْتَرُ الْكَعْبَةُ فَلَمَّا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ رَمَضَانَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ شَاءَ أَنْ يَصُومَهُ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ شَاءَ أَنْ يَتْرُكَهُ فَلْيَتْرُكْهُ

- Ramazan orucu farz kılınmadan önce (Kureyşliler) Aşûre günü oruç tutarlardı. Aşûre günü, Kabe’nin örtüsünün değiştirildiği gündü. Allah Teâla Ramazan orucunu farz kılınca Resülullah (s.a.v.) ‘*Dileyen Aşûre günü oruç tutsun, tutmak istemeyen de tutmasın’* dedi.”[9]

[9] İbn Hanbel.

Aşure Orucunda Yahudilere Muhalefet:

- Hz. Peygamber (s.a.v.) Muharrem ayının 9,10 ve 11. günlerinde oruç tutmayı ashabına tavsiye etmiştir. Bir hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur:

- صُومُوا يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَخَالِفُوا فِيهِ الْيَهُودَ صُومُوا قَبْلَهُ يَوْمًا أَوْ بَعْدَهُ يَوْمًا

- *Aşure günü oruç tutunuz. Ancak yahudilere muhalefet edin. Onun için ya bir gün öncesi veya bir gün sonrası da oruç tutun.*[10]

[10] İbn Hanbel.

Aşure Günü İkramda Bulunmak:

- Rasulullah buyurdu ki:
- مَنْ وَسَّعَ عَلَى أَهْلِهِ يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَسَّعَ اللّٰهُ عَلَى أَهْلِهِ طُولَ سَنَتِهِ
- *Kim aşure günü ailesine cömert davranırsa, Allah da onun ailesine yıl boyunca cömert davranır.*[11]

[11] Şuabu'l-İman.

Aşure Günü Meydana Gelen Diğer Önemli Olaylar:

- 1. Allah, Hz. Musa'ya (a.s.) Âşura Gününde bir mucize ihsan etmiş, denizi yararak Firavun ile ordusunu sulara gömmüştür.
- 2. Hz. Nuh (a.s.) gemisini Cûdi Dağının üzerine Âşura Gününde demirlemiştir.
- 3. Hz. Yunus (a.s.) balığın karnından Âşura Günü kurtulmuştur.
- 4. Hz. Âdem'in (a.s.) tevbesi Âşura Günü kabul edilmiştir.
- 5. Hz. Yusuf kardeşlerinin atmış olduğu kuyudan Âşura Günü çıkarılmıştır.
- 6. Hz. İsa (a-s.) o gün dünyaya gelmiş ve o gün semâya yükseltilmiştir.
- 7. Hz. Davud'un (a.s.) tevbesi o gün kabul edilmiştir.
- 8. Hz. İbrahim'in (a.s.) oğlu Hz. İsmail o gün doğmuştur.
- 9. Hz. Yakub'un (a.s.), oğlu Hz.Yusuf'un hasretinden dolayı kapanan gözleri o gün görmeye başlamıştır.
- 10. Hz. Eyyûb (a.s.) hastalığından o gün şifaya kavuşmuştur.

Aşure Günü Yapılan İşler:

- Aşûre günü oruç tutmanın faziletine ilişkin sahih hadisler bulunmasına karşılık, o günde hububat karşımı aş (aşûre) pişirmek, sadaka vermek, mescitleri ziyaret etmek ve kurban kesmek gibi fiiller hakkında sahih habere rastlanmamaktadır.
- Bununla birlikte, Müslüman Türklerin dînî halk geleneğinde önemli bir yer tutan aşûre, aynı zamanda Muharremin onuncu günü başlamak üzere, daha sonraki günlerde de özel merasimle pişirilip dağıtılan tatlıya isim olmuş ve sosyal dayanışmaya önemli katkılarda bulunmuştur.
- Çok eskiden beri devam eden aşûre aşı, Osmanlılar döneminde sarayda da pişirilmiş, “aşûre testisi” adı verilen özel kaplarla da saray dairelerine ve halka birkaç gün süreyle dağıtılmıştır.
- Osmanlılar döneminde yeni yılın başlangıcı olması sebebiyle, bu ayda devlet erkanı, padişahın huzuruna çıkarak yeni yılı tebrik ettiği ve padişahın "*Muharremiye*" denilen hediyeler dağıttığı nakledilmektedir.

Aşure Tatlısı

- Rivayete göre iman edenler sel felaketinden, tufandan kurtulduklarında azıklarını açtılar; buğday, nohut, fasulye vs. yiyecek maddelerinden karıştırarak pişirdiler... Pişirilen aş öyle bereketlenmişti ki, herkes doymuştu. Aradan nice bin yıllar geçmesine rağmen iman edenlerin kurtuluş günü, zaman içinde aşure denilen bir tatlı yaparak anılır ve yaşatılır oldu.
- Özellikle Müslüman milletimizin örf ve âdetleri arasında aşure tatlısı yaparak eşe dosta, konu komşuya ikram etme hususu vazgeçilmeyecek ölçüde yerleşmiştir. Her yıl 10 Muharrem'den başlayarak bir ay süre içinde köylüsü ile, kentlisi ile Müslüman aileler aşure sofralarında bir araya gelerek Hz. Nuh'a inananların kurtuluşunu ve sapıkların acıklı akıbetini hatırlatırlar; bundan, kendilerine ders ve ibret çıkarırlar.

Hicri Takvim Uygulamasının Başlaması:

- Hicretten on altı yıl sonra (638), dönemin halifesi Hz. Ömer'in emriyle Medine'de bir meclis toplanarak, tarih meselesine bir çözüm bulunması istendi. Hz. Ali'nin teklifi ve mecliste bulunanların kabulü ile Hz. Muhammed (a.s)'in hicreti, İslâm tarihine başlangıcı ve Muharremin de bu yılın ilk ayı olması kararlaştırıldı. Böyle bir uygulamanın konulmasına sebep olarak şu iki husus gösterilmektedir.
- Hz. Ömer devrinde ibraz edilen bir borç senedinde ödeme için vâde tarihi olarak gösterilen Şaban ayının, geçen yılın mı yoksa gelecek yılın mı olduğu kestirilememişti. Ayrıca aynı dönemde Basra valisi olan Ebu Musa el-Eş'arî'den gelen bir yazıda; Hilâfet makamından gönderilen kâğıtların hangisi önce hangisi sonra olduğu ve hangisinin hükmüyle hareket edilmesi gerektiğinin bilinmediği cihetle, bu sorunun acilen halledilmesi isteniyordu. Bu nedenlerle Hicret İslam tarihine başlangıç teşkil etmişti.